

2. Jelentés az Érem- és Régiségtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtára az 1909-ik év folyamán 1115 drb. régiséggel és 726 drb. éremmel illetve papiros-pénzzel gyarapodott.

A régiségtár gyarapodásának őskori csoportja ebben az évben kiterjedt külföldi gyűjtésre is, hogy összehasonlító anyagot nyújthasson hazarészünknek ezen oly érdekes csoportja tekintetében. Persze ez a gyűjtés csak ajándékoknak köszönhető, mert hiszen összes anyagi erejét mégis csak az erdélyi emlékek felgyűjtésére kell, hogy használja a tár.

A külföldi területről mindenekelőtt régibb kőkori (palaeolithos) gyűjteményünk kapta az első megalapozást. Ez a kor ugyanis gyűjteményünkben eddig nem szerepelt. Most 7 darab jellemző példa képviseli ezt is, még pedig a világ egyik legrégebbi művelődési területéről az egyiptomi *Théba* város vidékéről. E darabok értékére nézve mindenesetre irányadó, hogy azok a neves geographusnak, *Schveinfurtnak* gyűjtéséből jutottak az ismeretlenül maradni kívánó ajándékozó tulajdonába.

A régibb kőkorról az újabbra (neolithos) való átmenetet sehol olyan kedvező körülmények között nem tanulmányozhatjuk, mint Európa északi vidékeinek kőkorában. Egyetemünk régészeti intézetének első tanársegéde, *Roska Márton* dr. úr 1908-ban épen ezt a területet tanulmányozta át tüzetesebben. Az ő nem csekély önfeláldozásának köszönhetjük, hogy szűkös segédeszközeit arra is fölhasználta, hogy a dániai neolithos kor emlékeiből, amelyekből eddig tárunknak mindössze egy tör-pengéje volt, meglehetősen gazdag sorozatot szerezzen meg gyűjteményünk számára. Ez a sorozat, mely az ő ajándékából jutott gyűjteménytárunknak, harminckét darabot tartalmaz, részben *Seeland*, részben pedig Rügen szigetekről és tűzköbaltákban, vésőkben, vakarókésekben, késpengékben, nyilcsúcsokban és fűrészekben föltünteteti a neolithos kor jellemző tűzköszerszámaint a megmunkálásnak harmadik és negyedik stádiumaiban. Külföldi neolithos gyűjteményünk, amely eddig mindössze három darabból állott, t. i. a már említett dániai tűzköblandzsán kívül még két *Egyiptomból* származó obszidián magkőből, ennek a szép ajándéknak segítségével immár szintén a számottevő csoportok közé emelkedett.

Az őskor emlékei *Erdély* területéről ez évben hihetetlen

gazdag gyarapodást nyújtottak. És amellet, hogy bőségesen gyarapították tárunkat, még tudományos szempontból is nevezetes értékűek, mert három esetben alkalma nyílt intézetünknek a lelőhelyek természetéről is meggyőződni. Csak röviden említjük, hogy *szórványos leletekből* szereztünk a *Szamos völgyéből* egy csiszolt kőgyalut, egy igen szép példa cervus elaphus agancsot, a folyó alsó folyásának vidékéről egy edény cserepeit; a *Maros völgyéből* egy orsógyöngyöt; az Aranyos völgyéből egy csiszolt kőbaltát, egy agyagedény töredéket, egy orsónehezéket, egy csont horgot, egy bronztokos vésőt a korai nagyméretű formából. Szintén csak utalni akarok arra, hogy rézszerszámaink egy jellemző csákánnyal, aranytárgyaink pedig egy 2·87 gr. súlyú csónakos végű feles karikával szaporodtak. Az előbbi *Miklóslaka* vidékéről az utóbbi *Magyarbagó*ról.

Ki kell azonban emelnem három fontos lelőhelyet.

Az egyik *Felső-újvár*, ahonnan őskori bronz-öntőműhely maradványait szerezte meg gyűjteménytárunk 11 métermázsas súlyban. Ennek a hatalmas leletnek megmentését annak köszönhetjük, hogy mindazok, akiknek a leletről tudomásuk volt, teljes erejükből igyekeztek annak megmentésén és különösen, hogy a lehető legnagyobb gyorsasággal adtak hírt fölfedeztetéséről intézetünknek. *Szabó Albert* bányatanácsos, *Urbán Andor* bányamérnök, *Veress Sándor* dr. ügyvéd és *Fekete József* uradalmi intéző urak nevei, kiknek a lelet megmentését köszönhetjük, örök időkre hirdetni fogják intézetünkben, hogy odaadással, hazafisággal és jóakarattal milyen nagy szolgálatokat tehet minden művelt ember bármely pályán működjék is, hazai műveltségünknek.

A felsőújvári lelet ugyanis hasonló hazai leleteink között nemcsak azzal válik ki, hogy csaknem teljes egészében megmenthető volt, hanem azzal is, hogy az eddig ismeretlen formáknak nem egy példáját tartalmazza. Kiválik azzal is, hogy olyan bronztárgyakat is tartalmaz, amelyek keleti összeköttetésekre mutatnak és szorosabban fűzik ezt a leletet a *dél-oroszl* terület felől terjedő kulturához. Legnagyobb érdeme azonban, hogy a lelet helyét pontosan ismerjük és hogy ez a lelet-hely, amely majdnem teljesen egyezik a híres ispánlakai bronz-öntőműhely maradványok lelőhelyével, pontos ásatások színhelyévé vált, amelyeket intézetünk részéről *Kovács István* dr. osztályarchaeologus úr foganatosított és amelyek arra a meglepő eredményre vezettek, hogy a lelet környékén olyan temetkezések voltak, amelyek a legszorosabb összefüggésbe hozhatók a marosmenti szkythasággal. Mindenesetre fontos következtetésekre fog ez a körülmény is vezetni, amelyeknek ezúttal nem akarunk elébe vágni.

Nem kevésbé kiemelkedő fontossága van annak, hogy *Marosvásárhelyt* utczarendezés alkalmával népvándorláskori soros temetőkre akadtak. *Szász Ferencz* tanár ur szívességéből idejében jutott tudomásunkra a lelet. *Dr. Bernády György* főpolgármester urnak szíves pártfogása és a vármegye intéző köreinek előzékenysége

folytán két izben is foganatosíthatott a lelet helyén intézetünk ásatást, amelyet szintén Kovács István úr vezetett. Az ásatások eredménye a legteljesebb elégtételt szolgáltatott annak az ásatási rendszernek, melyet intézetünk követ, mert csakis ennek köszönhetjük, hogy a népvándorláskori soros temető felásatása még két olyan emlékcsoport felfedezésére vezetett, amelyek Erdély őskorát illetik. Az ásató ugyanis a népvándorláskori soros temetőtől eltérő rétegekben fölfedezte

először egy olyan temető rétegét, amely a marosmenti szkythaság temetkezéseit tartalmazta a megfelelő mellékletekkel,

másodszor fölfedezett egy olyan réteget is, amelyben az erdélyi neolithos kornak azok az emlékei kerültek elő, amelyeket az a festett agyagművesség jellemez, amely ma olyan élénk érdeklődés tárgyát képezi az egész tudományos világban.

A *Cserna* folyórendszere adott alkalmat egy harmadik fajta erdélyi őstelep megfigyelésére. A *govazsdiai* őstelep ez, amelyre intézetünket *dr. Kővári Ernő* főorvos úr volt szíves figyelmeztetni. Bokros elfoglaltságunk e telep teljes föltárását még nem engedte meg, de arra máris alkalmat nyújtott, hogy kisebb bronzkori hegyi telepeinknek egy pár igen jellemző sajátosságát megállapítsuk. A két sziklafal között meghúzódó telep művelődési rétege nagyon vékony, amit különben a hely meredeksége igen jól megmagyaráz, de elhelyezkedése igazán típusos.

A *római csoport* 5 lelőhelyről szaporodott. Ez utóbbiak közt közelebbről meg nem figyelt szórványos leletekből szaporodott a gyűjtemény a *tordai várhegyről*, *Szászfenesről*, *Kolozsvárról*, *Aranysrákosról*, *Füzesgyarmatról* és *Papfalváról*. Ez utóbbi lelőhelyről *Matskássy Pál* úr ajándékából jutott intézetünkbe a szórványos leletek legszebb és legérdekesebb darabja, egy nagy méretű bronz díszítmény részlet, amely lószerszám alkotórésze volt egykor. Ez a díszítmény különösen azért válik érdekessé, hogy átmenetet alkot a La Tène izlés korából ismert lószerszám díszítések és a római kori hasonló rendeltetésű lószerszám díszítő lánczok között. Mindenesetre a római kori barbárság egyik jellemző néprajzi darabja. A *szászfenesi határ* egy pár múzeális szempontból jelentéktelen darabot szolgáltatott, amelyek azonban topographiai szempontból mégis különös érdekességűek, mert a Kolozsvár—Nagyvárad közötti régi vonalra esnek, tehát arra az útvonalra, a melyről még a legújabb térképeink is nagyon keveset tudnak. E leleteket két munkás ember hozta be, akik megígérték, hogy a lelőhelyet — amely a Szamos partján *Szabó József* főrendiházi tag özevegének szászfenesi birtokán van — pontosan megmutatják. Intézetünk igazgatója ki is szállott még azon délután Szászfenesre, ahova azonban a munkások ígéretüket megszegve, nem mentek ki. Később kitűnt, hogy a helyről való tudásukat zsaroló eszköznek akarták fölhasználni, amely zsarolásnak természetesen intézetünk nem ült föl.

Intézetünk mégis utána járt a dolognak kötelessége szerint

és megtudta, hogy a szóban forgó birtokot gyalui Rosenberger Ignác úr bérlí. Felkérte tehát őt, hogy azon a területen, amelyet a munkások elbeszélései nyomán többé-kevésbé kijelölni lehetett, engedje meg a kutatást. Rosenberger úr készséggel állott intézetünk rendelkezésére, de kijelentette hogy az ásások engedélyezése nem tőle, hanem a tulajdonos úrnőtől függ, akit ő intézetünk kívánságára értesített és tőle az engedély megadását kérte, azonban az úrnő kijelentette, hogy ő az ásást a birtokon másnak, mint *Zika Pál* kolozsvári ékszerésznek, meg nem engedi.

Ha meggondolja az ember, hogy nemzetünknek a külföld tudományos világa előtti reputációjával milyen szoros összefüggésben van a régészeti kutatásoknak tisztességes elvégzése s aztán azt kell látnia, hogy a szakszerű tudományos munkájában ilyen akadályokba ütközik, valóban nehéz, hogy fel ne adja a küzdelmet és le ne mondjon minden további munkálkodásról.

Kolozsvár területéről helyrajzi szempontból figyelmet csak azok a padlótléglák érdemelnek, melyek a *Házsongárdon a Grébe-féle telek területén* kerültek elő, továbbá az a feliratos kő, amely a *Mátyás király-ier* keleti szélének közepé táján, a *Szathmári-féle ház* előtt került napfényre. Az előbbi *Richter Aladár* egyet. tanár úr, az utóbbi pedig a telephon-kábelek lerakási munkálatait vezető mérnök úr ajándékából került intézetünkbe. A házsongárdi lelet mindenestre kötelességünkbe teszi e területnek figyelemmel kísérését, mert ennek vonatkozása a városunk területén állott római városhoz tisztázva nincs. A Mátyás király-téri lelet feliratával még nem foglalkoztunk, de föltalálási helyéből következtetjük, hogy másodlagos helyen, mint építési anyag szerepelt már.

A *tordai várhegyről* *Kozma Béla* középiskolai tanár úr szorgalmas gyűjtéséből szereztünk jellemző darabokat *Füzesgyarmatról* gyöngyöket kaptunk, *Aranyosrákosról* pedig egy tál részletet, egy fedél téglát s több edénycserепet. Ez utóbbi leletek a *torda—várfalvi* római út mentére esnek. A várfalvi castrumtól délre, mintegy két km.-nyi távolságban enyhe domb emelkedik, ennek a tetején kerültek elő a gyűjteményünkbe került darabok s így mindenestre olyan helyen, amelynek tüzetesebb megvizsgálását nem csak a kétségtelenül megállapított útvonal, de a várfalvi állomás közelsége is indokolja.

Római csoportunk szaporodásának oroszlánrésze azokból az ásásokból származik, amelyeket a régi *Porolissum* helyén *Szilágyvármegye* hathatós segítségével *Buday Árpád dr.* úr végzett ez idén is, folytatva a tavaly megkezdett ásásokat.

Az idei munkának eredménye a tavalyi ásástól délnyugatra fekvő második lakóház felderítése és az eddig feltárt lakóházaktól keletre fekvő kövezett útnak, a mellette húzódó csatornának feltárása. Ugyancsak ezidén bontakozott ki az idén feltárt lakóháztól délre egy következő lakóház nyugoti fala, amely lakóháznak teljes föltárása azonban 1910.-re maradt. Nem akarunk itt elébe

vágni annak a tüzetes jelentésnek, amelyet Buday Árpád dr. úr az ásátásokról már elkészített és amely az „Erdélyi Múzeumban“ fog megjelenni s azért itt csak annyit jelzünk, mint általános eredményt, hogy az 1909. évi ásátások alatt föltárt háznak alaprajza is azt bizonyította, hogy a porolissumi Kanabákban ugyanazzal a háztípussal van dolgunk, amelynek négyes beosztása legtisztábban a germanorhaetiai limes vonalán a *neckar-burckeni* castellumhoz tartozó polgári község házainak alaprajzánál látszik legtisztábban. Mindenesetre értékes eredmény ez is, de sokkal fontosabb, hogy a házban talált leletek nagyon egységes jellegűek és technikailag meg izlés szempontjából is szorosan egybetartoznak. Fokozza értéküket az is, hogy a házban talált római kori éremhamisítványok a közelebbi kormeghatározást is lehetőségessé teszik. Porolissumba, fájdalom, későn jutott a szakszerű kutató keze. Elszomorító a pusztításnak az a képe, amit dilettáns turkálók ezen a végtelen érdekes területen végeztek és mégis bármilyen későn érkezünk is, még mindig kiszámíthatatlan haszonnal működhetünk a tudomány javára e helyen. Hiszen már az eddigi leleteink is azt a reményt keltik bennünk, hogy e jól megfigyelt leletekben olyan vezetőket nyerünk pár év alatt, amelyek lehetőségessé fogják tenni, hogy gyűjteményünk római csoportjának számra és minőségre egyik legtekintélyesebb anyagát, t. i. az alsóilovsai és csicsókeresztúri leleteket méltó tudományos feldolgozásban részesíthetjük. Ezeket a leleteket ugyanis *Torma Károly* dr. ásátásainak köszönheti a múzeum, aki leírásukat tervbe vette, de tervét, sajnos, közbejött halála meghiusította.

Szilágyvármegye törvényhatósága mindenesetre felejtethetlen emléket állított magának a tudományos világban, mikor a porolissumi ásátásokat lehetőségessé tette. Egymaga több becsületet szerzett, mint amennyit százan rontanak repulácziókon.

Az 1909.-i ásátások megkezdésekor azt a szomorú tapasztalatot tette intézetünk, hogy az 1908.-ik évben kiásott falakat a tudatlan oláh lakosság elpusztította, hogy tehát az 1909.-i ásátások így ne járjanak, fizetett őrt fogadtunk a romok megvédésére. Arra törekszünk ugyanis, hogy egykor az egész rom-város pontosan feltárva és megőrizve Szilágyvármegye egyik vonzó érdekességét alkossa, úgy mint Aquincum a fővárosnak. Így gondoljuk helyesnek egyébként az utólagos kritika lehetővé tétele szempontjából is, mert hiszen: *errare humanum est* és: több szem többet lát.

Kénytelenek voltunk és még kénytelenek leszünk szomorú dolgokról számolni be, annál jobban esik tehát lelkünknek, hogy itt csupa örvendetes és felemelő dolgokról szólhatunk.

A porolissumi ásátásoknál feladata magaslatán áll a pártfogó vármegye. A legnagyobb előzékenységet tapasztalunk a földbirtok tulajdonosa, *Wesselényi Miklós* báró koronaőr úr, egyletünk alelnöke önmagmértósága részéről. Igazán szóval ki sem fejezhető hálára köteleznek bennünket azok a megbecsülhetetlen szolgálatok, amelyekben intézetünket az ásátási terület bérlője, *Szabó*

György úr részesíti. Sok alkalmatlanságot csinálunk neki, bizony itt-ott anyagi veszteség is éri, de az ő szivessége kifogyhatatlan. *Buday Arpád* dr. úr minden emberi lakóhelytől távol, teljességgel képtelen lenne az ásatások fontos munkálatait keresztül vinni *Szabó György* úr mindenekre kiterjedő szives segítsége nélkül. Intézetünk őszinte nagyrabecsüléssel ismeri el ezt nyilvánosan, elismervén azt is, hogy legőszintébb hálánk és köszönetünk is messze mögötte marad annak a lekötelezettségnek, amely vele szemben hazai szaktudományunkat köti.

Népvándorláskori csoportunk legszebb gyarapodását abból a marosvásárhelyi ásatásból kaptuk, amelyről már fönntebb megemlékeztünk. Ez az ásatás mintegy harminczöt sir mellékleteit juttatta intézetünkbe.

Fegyvertári gyarapodásunk ebben az esztendőben leginkább hadfőlszerelési tárgyakra terjed ki. Ezek közt a sarkantyúk egy sorozata, mely a középkoriaktól egészen a XVI. századig terjedő darabokat foglal magában, mindenesetre a legértékesebb. Kisebb jelentőségűek: egy szablyatok, egy lőportartó, egy pár ágyúgolyó és kézi gránát. *Kozma Béla* úr ajándékából a 48—49. szabadságharczra vonatkozó emlékeink is egy pár jobb darabbal bővültek.

Ötvösgyűjteményünk ez idei gyarapodásában legelőkelőbb helyet foglal el egy zománcoz, filigrános ezüst kereszt, áthoszi faragású fabetéttel. Jó szerzeménynek mondhatjuk egyik hatszögletű poharunkat, amely egy ruhakészítő czéhnek 1699-ből származó pohara. Gyűrű sorozatainkat jól egészíti ki egy filigrános fejű és egy szláv feliratos ezüst gyűrű, mind a kettő a XVIII. századból. Az empire stílus köréből származó harmadik ezüst gyűrűnk M. I. névrajtő betűt visel.

A *radnóti* ref. templomban tatarozás alkalmával kriptára bukkantak, amelynek fölbontásánál intézetünk részéről dr. *Roska Márton* egyetemi tanársegéd úr volt jelen. Ez a kripta már korábban kiraboltnak bizonyult, de mégis sikerült abból egy a XVI. századból származó arany filigrános gyöngyöt megmenteni és egyúttal megállapítani azt is, hogy a kriptában, amely mostani formájában az 1790-ben elhalt *Buczi Mária* nyugvóhelyétől szolgált, egykor *Patócsi Zsófia* is el volt temetve. Megkerült ugyanis a kriptában az ő feliratos arany jegygyűrűje. Jól esik jelentenünk a T. Közgyűlésnek, hogy dr. *Péterffy István* jár. orvos úr személyében lelkes támogatónk akadt itt, akinek önzetlen fáradozása lehetővé tette azoknak a nehézségeknek legyőzését, amelyeket a szűklátókörűség itt is, mint oly sok más helyen, működésünk elé gördített.

XVIII. századbéli barokk öveink számát is szaporítottuk egy igen jó fenntartású aranyozott ezüst példával.

Egyéb ipartörténeti gyűjteményünk gyarapodása rendkívül gazdag volt. Ezek közül mindenekelőtt a czéh emlékeket kell felemlítenünk s itt első helyen a kolozsvári építőiparosok czéhládáját, mely az empire bútoriparnak egyik igen jellemző alkotása.

Ezt *Kerekes János* úr különös jóakarátának és buzgolkodásának köszönhetjük. A *Kolozsvári Iparosegylet* küldötte be a kolozsvári asztalosoknak 1656-ból származó hivatató tábláját és a czéh névjegyzék lineáját.

Keramikus gyűjteményünk hat darab majolika csuporral, egy agyag disztó mintával, tizenegy darab jellemző kályhacsempével és egy agyagszűrővel gyarapodott. Nevezetes az a gyarapodás is, ami bronzművességünkre esik. Ebből különösen egy harangot kell kiemelnünk, amelyet 1541-ben öntöttek és amelyet épen a beolvasztás elől sikerült megmentenünk. Mikor e csoportbeli szerzeményeinkről szólnak, mély fájdalommal kell megemlékeznünk arról, hogy egyik Rákóczi korbéli műemlékünk nincs többé.

Nem ellenség pusztította el.

A harang koszorúján ez a felirat volt:

Nicolaus Gelnavar me fudit A: O: 1635.

A harang peremén pedig a következő:

Regnante illustrissimo Transylvaniae principe et domino Geor-gio Rákóczi generosus Dominus Andreas Komáromi de Seovenifalvi in Comitatu Kökeliensi me fieri fecit. A: D: MDCXXXV. Ez a fölírat megmondja, hogy mit pusztítottak el. Elpusztítottak egy műemléket, amely I. Rákóczy György fejedelem idejéből származott, a mely megőrizte számunkra egy XVII. századbéli erdélyi bronzműves hiteles emlékét és amelyet sövényfalvi Komáromi András bizó hittel adott a sövényfalvi ref. egyházközségnek kegyeletes megőrzésébe.

Bizonyára azt fogja hinni a T. Közgyűlés, hogy az egyház-községet végső szükség kényszerítette ennek az emlékek elpusztítására. Olyan szükség, amely pusztulással fenyegeti az egyház-községet és amely indokolja, hogy a nagyobb baj elkerülése végett föl kell áldozni valamit, bármilyen kedves is az szívünknek.

Nem! Tisztelt Közgyűlés! Isten látja lelkem, magam is boldog lennék, ha így volna, ami azonban összeszorítja szívemet és lelkemben a legmélyebb szomorúságot kelti, az épen abban a körülményben rejlik, hogy e műemlék elpusztítására az ég alatt semmi szükség nem volt.

Dr. *Szakács Albert* úr, az egyházközség papja, *Gidófalvy István* dr. kir. közjegyző úr szíves közbenjárása folytán november hó 8-án kelt s hozzánk 11-én érkezett levelében jelentette intézetünknek, hogy a harang megrepedt és azt az egyházközség, ha intézetünk megváltásra méltónak találja, fölajánlja. Intézetünk még ugyanazon a napon sietett kifejezni készségét a harang megváltása iránt és megváltási árban 500 koronát ajánlott föl érte az egyháznak mindjárt az első szóra.

A T. Közgyűlésnek minden egyes tagja nagyon jól tudja, hogy azon óriási feladatok mellett, amelyeket régiségtárunknak megvalósítania kell, mennyire meg kell néznünk minden fillért és azért legjobban méltányolhatja, hogy áldozatkészségünk ebben az esetben milyen nagy volt.

Ajánlatunkra felelet nem érkezett, úgy, hogy november hó 27-én már megsürgetjük az egyházközséget válasz végett, amire az a válasz érkezik, hogy az egyházközség ajánlatunkat nem fogadhatta el, mert az egyházmegyei tanács már november 3-án a harang beöntésére utasította az egyházközséget.

Elképzelheti a T. Közgyűlés azt a mély megdöbbenést, a melyet e levél olvasása lelkünkben okozott, de nem volt helye a késlekedésnek. Az erdélyi ref. püspök úr öméltóságához fordultunk tehát, bejelentvén azonnal, hogy milyen veszedelemben forog egy fontos műemlékünk.

Öméltósága, akinek lelkét, fennkölt gondolkozását mindnyájan ismerik, haladéktalanul megtette a mentő lépéseket.

Fájdalom, későn érkezett, mert már csak a beolvasztás megtörténtéről értesíthették.

A cinikusok és úgynevezett modernek gúnyosan vonják felre ajkaikat elkeseredésünk láttára. Hiszen csak a múltnak egyik emléke omlott össze; hiszen a gyomor — legalább közvetlenül — nem érezte meg ezt, de ne felejtsek el azok, akiken ennek a műemléknek pusztulása múlt, hogy a gyomor sokat kibír, de a szíven a legkisebb karczolás is halált okozhat.

Mikor ezeket a sorokat leírom, arczomon a szégyen pírja ég. És felsőhajtok, bár sohase tanultam volna írni, semhogy tollam ilyeneket legyen kénytelen leírni, vagy bár sohase állított volna a sorsom erre a helyre, ahol kötelességem a történetíró tárgyilagosságával jegyezni föl azt, ami történt.

Fölrírtam, mert én jelentéssel tartozom a T. Közgyűlésnek. Fölrírtam, mert a magyar műemlékek sorát figyelemmel kísérni kötelességem. Vajha elrettentő példa lenne ez a jövőre, akkor tán haszonra válna ez a keserves dolog is. Úgy látom, nem a harcok pusztítják a nemzetet, hanem a béke, amelyik hájat növel s ez elborítja nemcsak az izmokat, hanem ráterül a szívre és az agyra is, nehogy az egyik megérezze, a másik észrevegye, hogy a hazáért áldozatokat hozni annyit tesz, mint boldogabb jövőt készíteni elő a saját édes gyermekeinknek. A haza értékeit pusztítani pedig annyit tesz, mint beállani emberevőnek, még pedig az emberevők ama fajtájának, amelyik a saját gyermekeit falja föl.

Ime T. Közgyűlés a második szomorúság. Fájdalom, van még több is és azért inkább jöjjenek velem egy perczre és gyönyörködjenek abban, ami örvendetes. Iparművészeti csoportunk ugyanis ez évben kebelezte be azt a pompás szárnyas oltárt, a melyet a székelyzsombori templomból szereztünk és amely XVI. századbeli iparművészetünknek egyik remek alkotása. Megemlékeztem már róla tavalyi jelentésemben is, de mert tulajdonképen ez idei szerzeményeink közé tartozik, nem maradhat ki ebből a jelentésből sem.

Szakszerű ismertetését dr. Roth Viktor tollából az „Erdélyi Múzeum“ 1910. évi januáriusi számában találják.

A várfalvi unitárius templom festett mennyezete régebb idő

óta és többeknek volt gondoskodásuk tárgya. 1672-ben csináltatta várfalvi *Fodor Jakab*. Már *Orbán Balázs* szól róla, újabb időben a templom teteje nagyon elkorhadt és a templom javításokra szorult. Az unitárius egyház a maga kebelében igyekezett lehetőleg mindent megtenni, hogy a hívek figyelmét e kétségtelenül értékes emlékre főlhíjja és azoknak megóvására őket buzdítsa. Minthogy azonban a templom rossz teteje beázott és a mennyezet korhadni kezdett, a hívők leszedték, de legalább védett helyre egy csűrbe összerakták. Ezt a mennyezetet szerezte meg intézetünk ebben az esztendőben és bármennyire szenvedett is az idők fogától, rajta vagyunk, hogy kellő konzerválás segítségével annyit, amennyi lehetséges, lehetőleg régi formájában megóvjunk. Ugyanakkor jutott intézetünkbe a nevezett templom XVIII. századbeli papi széke és a kathedra feletti korona, mely a mennyezettel egy időben készült.

Lelkes, hazafias emberekkel akadt itt dolgunk. Igazán sajnálom, hogy a hely szűke miatt nem közölhetem azt a meleghangú jegyzőkönyvet, amely a mennyezet átvétele iránti tárgyalásokat tartalmazza. Ezt az emléket is megváltottuk, de azzal a jól-eső tudattal, hogy a tulajdonos egyházközség az ő lelke szerint inkább ajándékba adta, bárha szűkös viszonyai a megváltást az egyházközség jogos érdekeinek szempontjából indokolttá tette. Hadd írom ide *Biró Lajos* nevét, azért a lelkes magyar papét, aki ezt a szűkös viszonyok között élő magyar egyházközséget vezérli.

Vasművességünk szép gyarapodásából csak egy XVII—XVIII.-beli vasládát említek, amelyet vétel útján szereztünk.

Örvendetesen szaporodott *textilcsoportunk* is. Ebből a szaporodásból mindenekelőtt azt a három szép erdélyi szőnyeget kell kiemelnünk, amelyeknek mindenike csaknem teljesen hibátlan. Ezeknek egyike a *Melas*-, másika a *Cuba*-, harmadika pedig a *Giordes* típushoz tartozik. Nem kevésbé előkelők azonban selyemhímzéseink is, amelyek közül a legszebbet ezidén *Szamosújvárról* szereztük. Új pártfogót nyert intézetünk *Bethlen Karolina* grófnőben, aki ezt a csoportunkat *Teleki Zsuzsannának* 1720-ból származó zsinórkötőfájával gyarapította egyéb értékes ajándékokon kívül.

Buczi Mária sírjából került gyűjteményünkbe *costume-csoportuunknak* ezidei legjobb szerzeménye. Az ő halotti ruhái közül maradt reánk csaknem teljes épségben egy XVIII. századbeli vállkendő és egy hasonló korú selyem fejrevaló kendő.

Architektonicus emlékeink táráat azokkal a feliratos kövekkel gyarapítottuk, amelyek a kolozsmonostori plebánia templommal szemközt lévő kápolna falába voltak befalazva. Báthori István, Rákóczi Zsigmond és Rákóczi György, Bethlen Gábor erdélyi fejedelmek és báró Perényi Katalin emlékét őrzik e feliratok, a melyek úgy is, mint történelmi emlékek s úgy is, mint építészeti részletek, becsesek.

A *radnóti ásatás* eredményezte Bogáti Klára sírkövének megszerzését, mely fontos helyet tölt be e nemű emlékeink sorában.

Ami ezt az emlékcsoportot illeti, — bár nagy megerőltetésünkbe kerül, — nem térhetünk ki az elől, hogy beszámoljunk annak az ajándéknak sorsáról, amelyet már egy ízben volt szerencsénk a választmányának szóbelileg bejelenteni.

A kolozsvári *Mátyás király-tér* 20-ik számú házastelek műemléki részleteit, mint ismeretes, a *Kolozsvári Iparos Egylet* vezetősége intézetünknek ajándékozta azzal, hogy ha az Egylet vezetősége építené újra a házat, úgy maga a vezetőség fogja átadni az abban lévő műemléki természetű részleteket intézetünknek, mint a Kolozsvári Iparosegylet ajándékát; ha pedig a házat eladná, kötelezni fogja vevőt, hogy a szóban forgó műemléki részleteket szintén, mint az Iparosegylet ajándékát — adja át intézetünknek.

A házastelek a múlt évben tényleg eladódott. Megvette *Püspöki Miklós* kolozsvári kereskedő.

Mihelyt intézetünk arról értesült, hogy az új tulajdonos a házat átépíti, azonnal kérdést intézett az Iparosegylet elnökéhez, *Hevesi József* úrhoz, aki Egyletünknek is választmányi tagja, hogy az ígért kikötés az adás-vételi szerződésbe tényleg belekerült-e? Az ő igenlő válaszára, intézetünk vezetősége felkérte az új tulajdonost, a műemléki természetű tárgyak átadására.

Az új tulajdonos kijelentette, hogy az adás-vételi szerződésbe olyan pont, amely őt erre kötelezné, nincs, tehát az illető részleteket át nem adja, hanem azokat a házba újra beépíti.

Meggyőződöttünk arról, hogy az adásvételi szerződésbe a következő pontot vették be:

„Vevők kötelezik magukat, hogy a telken levő ház lebontása esetén annak *kőkapuját, ha az újonnan építendő házhoz, mint kapút nem használhatják*, az Erdélyi Múzeum Egyletnek adományozzák.“

Világos, hogy az új vevőnek igaza volt, mert ez a pont csak arra kötelezi őt, hogy a ház kapuját adja át, amely pedig a háznak nemcsak hogy nem egyetlen, de nem is a legérdekesebb műemléki természetű részlete volt. A tekintélyes számú többi és sokkal fontosabb részletről a szerződés egyáltalán nem szól.

A kapú átadására vevőt az idézett pont is csak abban az esetben kötelezi, ha a kapút nem használhatja.

Még csak azt sem köti ki, hogy a kaput ugyanabban a házban köteles használni, csak azt, hogy *a kaput köteles kapunak használni*, ez pedig igazán nem nehéz dolog.

Ilyenformán arra kértük az új vevőt, hogy a műemléki részleteket adja ő ajándékba. Ezt a kérésünket megtagadta.

Azután arra kértük, adja el azokat pénzért intézetünknek. Ezt is megtagadta.

Később hajlandó lett volna az értéktelenebb részeket 1122 koronáért átengedni, ha megtarthatja magának azt az ajtót, amelynek egyedül volt művészi becse.

Intézetünk, bármilyen képtelenül magas volt az ár, nem tett az ellen kifogást, csak azt kötötte ki, hogy minden darabot köteles átadni az új tulajdonos, természetesen mindent csak megfizetve.

Erre meg a *Műemlékek Országos Bizottságánál* tett egy kísérletet az új tulajdonos, nem tudván persze, hogy ezt a Bizottságot nem arra szervezte a törvényhozás, hogy műemlék-pusztítóknak segítségére legyen. Miután onnan illő visszautásításban részesült, elhallgatott a dologgal, legalább nekünk e műemléki részletek további sorsáról csak annyi tudomásunk van, hogy a kapubejárásból származó három négyszögletes sima pillér az utcán van összerakva, a többről csak sejtjük, hogy az újjalakított házba tán beépítették.

Tisztelt Közgyűlés! a haladó kor megkövetel bizonyos átalakításokat, amelyek elől a legműveltebb nemzetek sem térnek ki. De az átalakítások megtételénél mindig ügyelnek arra, hogy a múlt emlékeit ok és szükség nélkül ne pusztítsák, mert jól tudják, hogy a múlt az a gyökér, amelyből a jelen törzse táplálkozik, és amely a jövődő rügyeit is táplálja.

A műemlékeket — ameddig halaszthatatlan szükség nem kívánja eltávolíttatásukat — a maguk helyén konserválják, ha pedig helyükről megmozdítani kénytelenek azokat, úgy eredeti jellegüknek megóvásával helyezik el múzeumokban. Sőt az igazi nagy népek, akik a jövődő számára dolgoznak, még azokat az emlékeket is megmentik, amelyek más degenerált népekéi, akikből kihalt a jövőbe vetett remény vagy akik a művelődésnek arra az alacsony fokára süllyedtek, amit már műveletlenségnek hívunk.

A porosz nép a híres *pergamoni* emlékeknek, amelyek maguk is hatalmas építményt alkotnak, külön múzeumot emelt, hanem úgy tudjuk, hogy ez a nép vezet is Németországban.

A kolozsvári Mátyás király-tér 20. számú ház, alaprajzát tekintve, tipikus renaissance ház, melynek homlokzati része annyira tisztán megőrizte úgy alaprajzban, mint berendezésben és díszítő motívumokban a XVI. századnak, tehát Erdély aranykorának összes jellegeit, hogy a szó legszorosabb értelmében műemléknek volt tekintendő. Mindössze lépcsőháza szenvedett átalakítást s az épület udvari szárnya volt egészen jelleg nélküli.

Boldogabb viszonyok közt Kolozsvár sz. kir. városának kellett volna azt kisajátítani és eredeti jellegében restauráltatva, megőriznie, mert ezer perccenttel fontosabb, akár csak az idegen forgalom szempontjából is, mint azok az otromba átalakítások, amelyek itt napirenden vannak és az ízlés és czélszerűség híján levő újabb építkezések. Lehetne arról is beszélni még a jelenlegi viszonyok között is városfejlődési szempontból, hogy jó befektetés lett volna e kisajátítás, hiszen *Thiring Gusztáv* dr., a budapesti statisztikai hivatal igazgatója, csak nem rég fejtette ki igen meg-

győző érvekkel, hogy Budapest, daczára minden tájképi és egyéb természeti előnyeinek, azért nem tud az idegenek szemében érdekességre szert tenni, mert egészen új. Nincs úgyszólván semmi műemléke.

De hát jól tudom, hogy eféléknek belátását itt ma még korai várni s azért csak arra törekedtünk, hogy legalább az összes műemléki részleteket megmentvén, az Erdélyi Múzeumban rekonstruálhassuk e fontos háznak eredeti jellegében fönmaradt részeit.

Nem sikerült. Ismét elpusztult fejedelmi korunk egyik szép emléke. Ismét levágták a jelen törzsének és a jövő rügyeinek egyik tápláló gyökerét. Levágták azok, akiknek legnagyobb szükségük van arra, hogy a város forgalma mentül nagyobb legyen, hogy a város lakossága mentül sűrűbbé váljék és e lakosság műveltségi és ezzel járó kényelmi igényei mentül nagyobbak legyenek, hiszen ők egyenesen ebből élnek. Tehát, mikor pusztítottak, legelső sorban maguk alatt vágták a fát; nem is szólva arról, hogy elvették gyermekeiktől és unokáiktól azt, amit nem ők, hanem az ősök alkottak.

Tegyük föl az enyhébb lehetőséget, tegyük föl azt, hogy a legalább is kétes izlésű új házba falazták be a megmaradt műemléki részleteket. Akkor is kicsoda szánalmas szerepre jutottak. Ott állanak teljesen idegen környezetben, testvértelenül; igazán úgy, mint a számaron a bársony nyereg. Jövendő sorsuk a mindenkori lakók szeszélyétől van függővé téve és a mi fő, környezetük teljesen meg van hamisítva.

Intézetünk nem tehet magának szemrehányást. Hivatkoztunk hazafiságra, készek voltunk a legtúlzóbb anyagi áldozatra. Nem a mi hibánk, ha azok, akiknek a kezébe a rideg vásár ezen emlékek fölött való rendelkezési jogot adta, nemcsak hogy anyagi áldozatra nem voltak hajlandók, de még arra sem, hogy egy tökéletesen indokolatlan szeszélyükről lemondjanak.

Végezhetem e csoportra vonatkozó jelentésemet egy ennél nem kevésbé sajnálatos eseménynyel.

Kolozsvár városának a XV. századból származó erődítési emlékeit 1869. évi július hó 21.-én keletkezett közgyűlési határozattal legérdekesebb részükben elpusztították. Elpusztították minden szükség nélkül azokat a kapukat, amelyeket Mátyás király építtetett 1476 és 1477-ben. Elpusztult akkor a régi erődítési rendszernek egy olyan példája, aminőnek párját nem találjuk többé Magyarországon, mert az egyik kapú előtt olyan elődvar is volt, amely a legnagyobb ritkaságok közé tartozik.

Annyi pusztulás után épségben mindössze a Bethlen-bástyához csatlakozó fal maradt Kolozsvárt s ezen kívül még az a falrészlet a legépebb, amelyik a *Fogoly-utca* nyugoti során húzódik véges végig. Ezek a falrészletek már igazán Sybilla könyvei. Értethető tehát, ha féltékeny gonddal örködünk felettük. Nem a legszebb, nem is a legtanulságosabb részletei ezek az egykori erődítési rendszernek, de hát, ha a többit elpusztították, ezek az utolsó

ereklyék. Még ezeken is szépen tanulmányozható a falvédelem két különböző rendszere. Az egyik: a kőtámasztékos vivó folyosós; a másik: amelyiknél a vivó folyosó fatámasztékoktól hordott gerendákon nyugodott. Van a falaknak ezen kívül egyéb érdekességük is. Persze szem is kell hozzá, hogy észrevegyük, érzék is, hogy szeressük, hiszen a nagymamáknak sem az a legszeretettelőbb tulajdonságuk, hogy szépek.

Ez év nyarán jelentették intézetünknek, hogy *gr. Lázár István* úr építkezése alkalmával a fogoly-utcai falrészlet régi restaurálására vonatkozó felíratos követ, melyet már korábban is másodlagos helyre — az építési telek majális-utczai kerítésébe — falaztak be, e kerítésből kivették.

Intézetünk azonnal kiküldötte I. osztályarchaeologusát a gróf úrhoz, hogy személyesen győződjék meg a dolog állásáról és ha a kő csakugyan el van választva a faltól, úgy kérje meg a gróf urat, hogy azt intézetünknek sziveskedjék átengedni. A felirat u. i. történelmi okmány, amelynek örök időkre meg kell maradnia. Tartalmát lehet ugyan közölni, de bármikor kétség támadhat a közlés hitelessége vagy pontossága tekintetében s akkor kell, hogy bármely szakember mindig konstatálhassa az eredetiről a közlés helyességét vagy helytelenségét.

A gróf úr intézetünk kiküldöttjének kérésére kijelentette, hogy a felíratos követ nem adja, hanem házába beépítteti.

Intézetünk kiküldöttje igyekezett a gróf urat meggyőzni, hogy ez az eljárás veszélyezteti a szóbanforgó felirat fenmaradását, mert hiszen kiteszi azt a mindenkori tulajdonos szeszélyének és az emlék tudományos felhasználását is megnehezíti; de ez az igyeze te teljesen sikertelen maradt.

Kegyeleti csoportunk gyarapodásából azokat a sírleleteket emelhetjük ki, amelyeket a Műemlékek Országos Bizottsága nevében dr. *Szádeczky Lajos* egyetemi ny. r. tanár úr, mint I. és II. *Apafi Mihály* és illetve ezeknek feleségei, *Bornemissza Anna* és *Bethlen Kata* sírjából származókat adott át.

Ezeket a sírleleteket még nem preparálta intézetünk és így csak arra szorítkozhatunk, hogy a szerzeményt bejelentjük.

Elég gazdagnak mondható a mi viszonyaink között és tekintetbe véve azt, hogy intézetünknek tulajdonképeni javadalma kép vásárlásokra nincs, — *a kép, metszet és rajzgyűjtemény* szaporodása. Régi képtárunk egy, a XVIII. század második harmadából származó keresztrefeszítést ábrázoló, olajfestménnyel és egy Szt. Pétert ábrázoló pergamentre festett képpel gyarapodott *Pánkotzky Ferencz ajándékából*. Özv. gróf *Kuun Gézáné* pedig két XVIII. századbéli arckép (Gyulay F. és neje) másolatát volt szives intézetünknek ajándékozni.

Modern képtárunkban csak arra törekszünk, hogy legalább minden festőnk egy-egy képpel legyen abban képviselve. Így szerztünk az idén *Spánytól* egy „*Esti hangulat*“, *Mednyáskytól* egy „*Őszi hangulat*“ és *Rudnaytól* egy „*Női tanulmányfej*“ cz. festményt.

Hatalmasan gyűlt *népajzi gyűjteményünk* anyaga. 232 drb. hímzés jutott e csoportba, amelynek fő gyűjtőterülete Beszterce-Naszódmegye. A terület maga is megmutatja, hogy miután enemű eddigi gyűjtésünk a *magyar* területek jellemző típusait igyekezett lehetőleg fölgyűjteni, ez évben a *szász* népesség tipológiai földolgozásával foglalkoztunk. Jövő évre vettük tervbe egy hangya-társaság útján egy más hazai erdélyrészi népesség néprajzi tárgyainak felgyűjtését.

A *halászat* rendszeres gyűjtése a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének segítségével ez évben az *egyesült Szamos* vidékére terjedt ki egészen *Nagyilondáig* és 175 jól megfigyelt halászati szárszámot eredményezett.

Nagyon természetes, hogy ilyen nagyarányú speciális gyűjtés mellett *miscellánia* gyűjteményünk is jelentékenyen szaporodott. E nemű szaporodásunk 34 darabot tesz ki.

Éremtárunk gyarapodásából az ókori csoportra 78, a középkorira 108, az újkoriakra 503 drb. esik. Kegyérmét 5 drbot, plakettet 9 darabot, papírpénzt 16 darabot szereztünk; ezenkívül egy jelvényt, egy játékpénzt, egy pénzjegyet és három dantuszt.

A lefolyt év folyamán 1924-en látogatták intézetünket.

Levelezésünk 608 irattári számra terjed ki.

A már említett porolissumi, felsőújvári, marosvásárhelyi és radnóti ásatásokon kívül a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének megbízásából Roska Márton dr. úr Perjámoson végzett szakszerű ásatásokat, amelyeknek eredményéről a *Magyar Földrajzi Társaság* meghívására annak 1909 december 9.-i ülésében tartott felolvasást. Dr. Kovács István osztályarchaeologus úr a kolozsvári monostori-úton végzett felderítő kutatást két különböző helyen. Alólírott a *Bács-Bodrogmegyei Történelmi Társulat* felkérése folytán a *bácsi törökfürdő* ásatásait vezette.

Intézetünk rendelkezésére állott 9 hazai s 8 külföldi tudományos intézetnek.

A budapesti nemzetközi orvosi kongresszus kolozsvári látogatása alkalmával magyarázó előadásokat tartott a kongresszus tagjainak. Ugyancsak ilyen előadásokkal szolgált az Egylet 50 éves jubileuma alkalmával egybegyűlt előkelő társaságnak.

Különös gondot fordított arra, hogy a művészi iparral foglalkozó helybeli iparosoknak mintákkal és útmutatásokkal szolgáljon tervezéseiknél.

Kiterjesztette működését arra is, hogy a *Kalotaszegen* megindult és dr. *Tutsek Sándor* orsz. képviselő úr vezetése alatt szépen fejlődő háziipar istápolásának a gyűjteménytár anyagával segítségére legyen. Így bocsátott intézetünk a képviselő úr rendelkezésére olyan népies hímzés mintákat, amelyeket aztán a képviselő úr rendkívül ügyesen alakított át tömegtermelésre alkalmas mintákká.

Mielőtt jelentésünket zárnánk, meg kell emlékeznem arról, hogy intézetünket az új *Egyetemi és Múzeum Könyvtár* s az *Allattani Intézet*, illetve állattár megnyitása alkalmából gróf *Apponyi*

Albert vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr látogatásával tisztelte meg. Nemcsak a központi gyűjteményünket tekintette meg, hanem raktárainkat is. Mindenesetre a legkomolyabb jóindulatot láttuk önmagyméltósága részéről és élenk vágyat, vajha intézetünknek mielőbb állandó hajlékot építhetne. A jóakarát annál becsebb, mert igazán meggyőződésből fakadt és intézetünk minden körülmények között hálával emlékszik e látogatásra, amelynek hiányos képét adnók, ha hálás szívvvel nem emlékeznénk meg arról is, hogy a látogatás ezúttal nem ünnepi látogatás volt, hanem komoly munka, amit legjobban emelt ki az a körülmény, hogy a miniszter úr kíséretében dr. *Nárai-Szabó Sándor* miniszteri tanácsos úr is jelen volt. Aligha tévedünk, mikor annak a hitünknek adunk kifejezést, hogy ennek a miniszteri látogatásnak nagyobb jelentősége volt az eddigieknél.

Annyi ugyanis tény, hogy az 1910. évi költségvetésbe intézetünk állandó épületének felépítése már szerepel.

Igaz, immár a harmadik miniszter, aki ezt nekünk megígéri. Egyiknek jóakarátán sem múlt, hogy ígérését be nem válthatta.

Lehet, hogy az a tétel sem fog valóra válni, amelyiket e fontos látogatás eredményeképpen állítottak be az 1910.-i költségvetésbe, hiszen négyszáz év óta azt irták a csillagokba, hogy a magyarnak minden törekvése hiú legyen. Négy évszázada hizik rajtunk mindenki, aki körülöttünk és közöttünk él. Mireánk magyarokra rendszeren nem jut a magunk zsebéből, de hát ebből épen nem következik, hogy mink is a sikernek hódoljunk, annak tömjénezünk. Minekünk a becsületes jóakarátot épen úgy meg kell becsülnünk, ha nem sikerült is, mintha sikerült volna. Ha még mi se tudnók, hogy a magyar emberek törekvése elől mindig akkor ütök el a törekvések gyümölcsét, amikor már minden munkát megtett érte, hát akkor ki tudná?

Mikor ezekkel a jelentésemet zárom, még csak mélyen érzett hálás köszönetünket akarom kifejezni azok iránt, akik intézetünket ez évben ajándékaikkal gyarapították és akiknek névsorát igaz kegyelettel adjuk itt át a jövendőnek:

Albach Géza
Dr. Apáthy István
Balázs K. József
Gr. Bethlen Karola
Ifj. dersi Biás István
Boga Ödön
Dr. Braun Róbert
Dr. Buday Árpád
Buday György
Buday János
Bukur Mihály
Dr. Csiszér Abert
Czentea Illés

Demény Mihály
Dr. Erdélyi Pál
Ferenczy Miklós
Ferenczy Mózes
Dr. Finály Gábor
Frinkuly Sándor
Gál Mózes
Géber Antal
Dr. Gockler Lajos
Gombos Benő
Grébe Henrik
Dr. Gyalui Farkas
Özv. Gyárfás Györgyné

Hantz György	Radnóti ref. egyház
Hosszú László	Raduch Géza
Özv. Jasztrób Jakabné	Regius Adolf
Jovían János	Dr. Richter Aladár
Kelemen Lajos	Rosenberg Géza
Kerekes János	Dr. Roska Márion
Klug Mariska	Dr. Schneller István
Kolin István	Dr. Schmidt Hubert
Kovács István	Simon Károly
Kovács Lajos	Staibl Andor
Kosztin József	Szabó Györgyné
Kozma Béla	Szabó Imre
Özv. gr. Kuun Gézáné	Szabó Mihály
Létay Lőrincz	Szakács Mózes
Magoss Irén	Szalagyák Mihály
Magyar N. Múzeum	Szász Ferencz
Matskássy Pál	Özv. Teleki Miklósné
Mooréh Domokos	Trombitás János
Nagy Gergely	Ürmössy Lajos
Ifj. Nagy Károly	Vajda György
Dr. Orient Gyula	Dr. Vajda Gyula
Pálfy Domokos	Valeán János
Pánkotzky Ferencz	Vall. és közokt. miniszterium
Pánkotzky Ferenczné	Várady Mihály
Dr. gridi Pap Imre	Vass András

Intézetünk mindenkor hálás kegyelettel őrzi e neveket, mint törekvéseink méltánylásának legbecsesebb zálogát.

Kolozsvár, 1910. febr. 9.

Pósta Béla,
az érem- és régiségtár igazgatója.

Kimutatás az E. N. M. régiségtárának 1909. évi gyarapodásáról.

Anyag	Beszerzés módja	C S O P O R T												Összesen	Főösszeg					
		Óskori	Görög	Római	Népvándorláskori	Fegyvertári	Közép- és újkori ötvösségi	Ipartörténeti	Costume	Architektonikus és sculpturalis	Kegyeleti	Kép, rajz, festmény	Gyógyszertári			Néprajzi	Vegyés			
Arany	ásatás vétel ajándék letét	1		1						2							2	2	4	
Ezüst	ásatás vétel ajándék letét	4		2					7	2								2	11	15
Réz	ásatás vétel ajándék letét	1							1	8								2	9	11
Bronz	ásatás vétel ajándék letét	4	5	19	2	1			1	1								19	8	33
Vas	ásatás vétel ajándék letét	2		172	3	1	25		4	9								172	7	226
Kő	ásatás vétel ajándék letét	1	63	1	2				2		13							1	1	84
Agyag	ásatás vétel ajándék letét	11	1	214	4	64	2		11	5								214	15	316
Fa	ásatás vétel ajándék letét								8	3								8	20	28
Üveg	ásatás vétel ajándék letét			1	43						1							1	44	45
Egyéb	ásatás vétel ajándék letét	5		2	4		4		15	10	7							2	292	353
Összesen	ásatás vétel ajándék letét	11	86	411	10	114	3	30	9	39								52	225	411
Főösszeg	letét	97	1	535	3	30	11	78	7	15	1	75	1	261				14	1115	1115

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum éremtárának gyarapodása

	Ókori							Középkori								
	Folyó			Emlék				Összesen	Folyó			Emlék				Összesen
	ar.	ez.	br.	ar.	ez.	br.	—		ar.	ez.	br.	réz	ar.	ez.	br.	
Ókori		1					1									
Hazai	3	14					17	1			1					2
Külföldi																
	4	14					18	1			1					2

az 1909. év folyamán ajándékokból.

Újkori										Kegy- érem	Plakett				Papírpénz s. réz Játékp.	Jelvény	Pénzjegy	Dantus	Végösszeg		
Folyó					Emlék						össz.	ar.	ez.	br.						—	
ar.	ez.	nik.	réz	br.	czink	ar.	ez.	nik.	br.	réz					ólom	Összesen	feh. f.				
																		1			
7	5	13	3	1		2	1		2			34					17				
6	2	11	2			2			1			24	1		1	3	55				
		1										1					24				
1												1					1				
	11	3				2					1	17			1		1				
1												1			1	1	23				
1	2	3						2	1	3		12		3			1				
										1		1					15				
	1											1					1				
2	1											3					3				
1												1					1				
1			4									5					5				
		1										1					1				
		2		1								3	1				4				
1												1					1				
		2										2					2				
22	24	38	6	1		6	3	2	6	1		109		2		1	4				
															5	16	1	1	1	3	158

A kolozsvári m. kir. Ferencz József gyarapodása az

	Ókori						Középkori						Új-							
	Folyó			Emlék			Összesen	Folyó			Emlék			Összesen	Folyó					
	ar.	ez.	br.	ar.	ez.	br.		ar.	ez.	br.	ar.	ez.	br.		ar.	ez.	nik.	réz		
Magyar																	47			
Osztrák							76						76				58			
Stájer																	4			
Korinthia																	10			
Tiroll																	12			
Cseh																	5			
Cseh-morva																	2			
Olmütz																	8			
Osztrák-Szilézia																	33			
Porosz-Szilézia																	8			
Liegnitz-Brieg																	1			
Ohlau																	2			
Regensburg																	1			
Anhalt																	1			
Brandemb.-Ans.																	1			
							76						76				193			

tudomány-egyetem érmészeti intézetének 1909. évben vásárlásokból.

kori						Kegy- érem	Plakett	Papir- péNZ	Játék- péNZ	Kereskedelmi bárca	Dantus	Végösszeg
Emlék					Összesen							
ar.	ez.	nik.	br.	más		Összesen	ar.	ez.	br.			
					47							
					58							134
					4							4
					10							10
					12							12
					5							5
					2							2
					8							8
					33							33
					8							8
					1							1
					2							2
					1							1
					1							1
					1							1
					1							1
					193							269

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum éremtárának és a Kolozsvári tudomány-egyetem érmészeti intézetének együttes gyarapodása az

	Ókori						Középkori						Új-							
	Folyó			Emlék			Összesen	Folyó			Emlék			Összesen	Folyó					
	ar.	ez.	br.	ar.	ez.	br.		ar.	ez.	br.	ar.	ez.	br.		ar.	ez.	nik.	réz	br.	billon
Ókori																				
Hazai	32	46				78							19	4	141	5	14	3		1
Külföldi							14	3		2			89	1	257	19	37	3	1	1
	32	46				78	17	89		2			108	5	398	24	51	6	1	1

vári Ferencz József tudomány-egyetem érmészeti intézetének 1909-ik év folyamán ajándékokból.

kori						Kegy- érem	Plakett	Papir- péNZ	Játék- péNZ	Kereskedelmi bárca	Pénzjegy	Dantus	Végösszeg						
Emlék					Összesen														
ez.	nik.	br.	réz	ólom		Összesen	nik.	br.	fehér f.	össze- sen	ar.	ez.	br.	Jelvény	s. réz				
6	1	2	2	1	176		1	1	1	2	1	2	5	8					
	2	2	4	1	327	1	1	1	3	1	2	1	1	13		1		3	219
6	3	2	6	1	503	2	1	2	5	1	2	6	9	16	1	1	1	3	726